

NEFRET SUÇLARININ KENT GÜVENLİĞİNE ETKİSİ: TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİLER ÖRNEĞİ

The Effect of Hate Crimes on Urban Security: Case of Syrians in Turkey

Yrd.Doç.Dr. Seda ÖZ YILDIZ

Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, ozseda@gmail.com

ÖZ YILDIZ, S. (2017). Nefret Suçlarının Kent Güvenliğine Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler Örneği, International Journal of Academic Value Studies, Vol: 3, Issue:9; pp:360-370 (ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi
Article Arrival Date
16/03/2017

Makale Yayınlanma Tarihi
The Published Date
31/03/2017

Anahtar Kelimeler

Nefret Suçları, Kent
Güvenliği, Göç, Kamu
Güvenliği

Keywords

Hate Crimes, Urban
Security, Migration, Public
Safety

JEL Kodları: Z13, Y80

ÖZ

En temel haliyle kent güvenliği, kentte yaşayan insanların temel haklarının ihlaline karşı bir yönetim düzeni oluşturmayı ve bu düzenin bozulmasını engelleyici bir dizi yaşam pratiğini içermektedir. Kentli bireyler arasındaki fırsat eşitliği ve karşılıklı güven, kent güvenliğinin göstergeleri arasındadır. Kentlerin ortaya çıkmasından bu yana kent güvenliği için en önemli tehdidi, suç olgusu oluşturmaktadır. Göçle birlikte tetiklenen, kentlerdeki farklı kimlik gruplarına yönelik nefret suçları ise sosyolojik ve kriminolojik açıdan çalışmalar yapılması gereken yeni bir alandır. Çünkü nefret suçları kriminolojik olarak oldukça yeni bir kavram olmakla birlikte aynı zamanda mücadele edilmesi çok daha zor başka suçların önemli öncüllerinden biridir.

Bu çalışmanın konusu kitlesel göç hareketlerinin neticesinde kentlerde yerleşmek zorunda kalmış göçmenlere yönelik işlenen nefret suçlarının kent güvenliğine etkisinin analizidir. Göçmenlere yönelik işlenen nefret suçlarının kent güvenliğine etkisinin açıklanması amacıyla 2011 yılından bu yana Türkiye'ye göç eden Suriyelilere yönelik ulusal basına yansıyan nefret suçları incelenmiştir. Türkiye'de göçmenler dahil olmak üzere farklı grup kimliklerine karşı işlenen nefret suçlarıyla mücadeleye yönelik etkin politika oluşturulmasında konunun mevcut sosyolojik, hukuksal ve insan hakları boyutları kadar kent güvenliği eksensel bakış açısının da önemli olduğu değerlendirilmektedir.

ABSTRACT

Urban security basically includes the formation of an administrative system against the violation of the basic human rights of the people living in the city and a series of lifestyle practices to prevent the deterioration of the public order. Equal opportunity and mutual trust among urban individuals are among the indicators of urban security. Since the emergence of the cities, the most important threat to urban security is the crime phenomenon. Hate crimes against different identity groups in cities, triggered by migration, is a new field needs to be studied in terms of sociological and criminological way. Because hate crimes are a criminologically quite new concept, but at the same time it is one of the most important precursors of other crimes that are much more difficult to tackle.

The subject of this study is analysis of the effects of hate crimes committed against immigrants who had to settle in cities in the wake of massive migration movements on urban security. In order to explain the effect of hate crimes committed against immigrants on urban security, it is analyzed the hate crimes as reflected in national media against the Syrians who migrated to Turkey since 2011. It is considered that the viewpoint of urban security as important as the current sociological, legal and human rights dimensions of the effective policy making process tackle with the hate crimes committed against different group identities including immigrants in Turkey is also important.

1. GİRİŞ

Soğuk Savaş sonrası dönemde giderek çeşitlenen ve mikro hale gelen kimlikler, bu kimlikler arasında uzlaşmazlık, ötekileştirme ve çatışma olgularını da beraberinde getirmiştir. 1990'lı yıllara kadar pek çok demokratik ülkelerin ceza adalet sistemlerinde farklı kimliklere karşı olumsuz önyargılarla işlenen suçlar, yalnızca ırkçılık ve antisemitizm kavramları ile sınırlıdır. Soğuk savaş sonrası dönemle birlikte demokratik ülkelerin hukuk literatüründe insan hakları bağlamında çeşitlenmiş ve önyargı kaynağı tutumlar göz önüne alınmaya başlanmıştır. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet, etnik, kültürel, mezhepsel ayrıma dayalı kimlik çatışmalarının karşılığı olarak töre cinayetlerinden homofobiye, engellilerden, mezheplere kadar uzanan geniş bir çerçevede ötekileştirme ve ayrımcılığa dayalı pek çok konu, nefret suçu adı altında yer alarak hukuk ve suç literatürüne girmiştir. İnsan hakları sorunlarının zaman içerisinde nitelik ve kapsam değişikliğine uğraması sonucu yeni insan hakları ihlal alanları da

tanımlanmış, böylelikle nefret suçu gibi yeni suç kategorilerinin hukuk normları içerisinde ele alınması gündeme gelmiştir.

Nefret suçlarının kişi güvenliğine karşı oluşturduğu tehdit unsurunun yanı sıra radikalleşmeye kadar varan kitlesel çatışma ve şiddete yol açma potansiyeli göz önüne alındığında nefret suçlarıyla mücadele meselesi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) katılımcısı devletler başta olmak üzere pek çok demokratik ülke açısından önemli bir sorun olarak görülmektedir. Özellikle günümüzde yaşanan kitlesel ve bölgesel geniş göç hareketleriyle birlikte başta Avrupa ve kuzey Amerika ülkeleri olmak üzere pek çok ekonomik yönden gelişmiş demokratik ülke, giderek daha fazla sayıda farklı kimlikleri barındırmaya devam etmektedir. Bu çerçevede göç olgusu ulusal ve uluslararası güvenlik kadar kent güvenliğine de etki eden bir unsur olmaktadır. Diğer taraftan göçten bağımsız olarak da ülkeler içinde çeşitlenen kültür olgusu çok kimlikli de beraberinde getirmektedir. Göçmen kimlikleri ise, ev sahibi ülkelerdeki çeşitlenen kimlik unsurlarıyla her daim olumlu ve olumsuz sonuçlanabilecek etkileşimler içinde olmaktadır.

Günümüzde gelişmiş ülkelerin nüfuslarının önemli bir kısmını kent nüfusu oluşturmakta ve kent güvenliği ulusal güvenlik gündeminde önemli bir yer tutmaktadır. Ulusal güvenlik paradigmasının yanı sıra kent güvenliği demokratik kültürün de vazgeçilmez bir parçasını oluşturmaktadır. Zira kentin güvenliğinin sağlanıp sağlanmadığı kadar güvenliğin nasıl sağlandığı meselesi demokrasi açısından önem taşımaktadır. Güvenli kent kavramını en temel haliyle içinde yaşayan insanları şiddet ve düzensizlikten korumayı vadeden, bireyler arasında fırsat eşitliği ve karşılıklı güvenin tesis edildiği ve güvenliğin toplumsal, ekonomik ve siyasi yönden ilerleyen bir gelişme içinde bulunduğu kent olarak açıklamak mümkündür. Aynı zamanda kent güvenliğinin önemli göstergeleri arasında şiddet ve suç oranlarının düşüklüğü, suç önlemede kurumsal kapasitenin yüksekliği, sosyal katılım ve karşılıklı güvenin oluşu, toplumsal meşruiyet zeminine sahip kent ve devlet yönetimi, ekonomik ve sosyal fırsatla erişimde eşitlik ilkesinin varlığı sayılabilir. Bu anlamda gerek kamu düzeni-asayiş- (*safety*) gerekse güvenlik (*security*) açısından kentin sahip olduğu niteliklerin tesisi ve devam ettirilmesi için var olan suçlar kadar, potansiyel suç unsurlarının da belirlenerek bir plan altında yönetilmesi esas teşkil etmektedir. Nefret suçlarıyla mücadele ise kent güvenliği ekseninde bu noktada önem taşımaktadır. Zira nefret suçları kriminolojik açıdan bir suç unsuru teşkil etmekle birlikte, şahsa ve mala karşı işlenen pek çok farklı suç, geniş sivil itaatsizlik ve yasadışı toplumsal eylemleri ve en önemlisi devletin meşruiyet kaybına yol açabilecek potansiyel tehditleri de barındırdığı için önleme ve mücadele açısından ayrıca ele alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

2. NEFRET SUÇLARININ KENT GÜVENLİĞİNE ETKİ BOYUTU

Nefret ve nefret söylemi kavramları, tarihsel ve sosyolojik yönden çok eskiye dayanmasına rağmen nefret suçu kavramı içerdiği kriminolojik ve hukuksal bağlam açısından oldukça yenidir. Öyle ki ayrımcılıkla mücadele açısından ele alındığında Afro-Amerikan'ların Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'deki okullarda, kamusal alanlarda ve işe alımda uğradıkları negatif ayrımcılığın yasaklanması konusunda 1964'te yürürlüğe giren Medeni Haklar Yasası'nın nefret suçları içerikli ilk yasal çalışmalardan biri olduğunu söylemek mümkündür.¹ Söz konusu yasanın ardından 1985 yılında yine ABD'de Yahudi kimliğine karşı şiddet ve suç fiillerini engellemek ve cezalandırmak amacıyla ceza kanunlarında çeşitli nefret suçu düzenlemelerine gidilmiş, bu konuyla ulusal ve uluslararası düzeyde pek çok karar alınmıştır.² Nefret suçu düzenlemelerinin temelinde ise kişilerin suç işlerken kişisel duygu ve düşüncelerindeki nefret unsurunun, diğer deyişle olumsuz önyargıların varlığının ceza artırımına sebep olması yatmaktadır (Cronin, 2007: 213-214).

Soğuk Savaş sonrası dönemde küreselleşmenin de etkisiyle birlikte dünyanın pek çok yerinde kimlik siyaseti ve kimlik çatışmaları öne çıkmıştır. Bu gelişmeler ise 1990'lı yılların sonunda ülkelerin nefret suçlarına ilişkin kanunlarının içeriğinin genişletilerek ırk, dil, din, inanç, cinsiyet, cinsel yönelim, fiziki zihinsel engellilik ve yaş gibi farklılıkları da içerecek şekilde yeni düzenlemelere gidilmesine yol açmıştır. Hukuki olarak nefret suçu teriminin ise ilk olarak 1991 yılında yayımlanan Hukuk Yayınları Rehberi'nde yer aldığı ve ardından 1990'ların sonuna kadar hukuk alanında yüzlerce bilimsel makalenin bu ilk çalışmaları takip ettiği görülmektedir (Jacops ve Pottar, 1998:2-3). Böylelikle toplum içinde farklılık içeren kimliklerin ve azınlıkların toplumun genel kanısı haline gelmiş olumsuz

1 Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.archives.gov/education/lessons/civil-rights-act>.

2 Bkz. <https://www.apa.org/about/policy/antisemitic.pdf>

önyargılardan dolayı şiddet ve mağduriyete uğrama ihtimallerinin engellenmesi hedeflenmiştir. Örneğin Avrupa'ya göç etmiş bir Afrikalı ya da Müslüman'ın toplumdaki olumsuz önyargılardan dolayı hakarete uğraması, şiddet görmesi ya da herhangi bir suç mağduru olması durumunda verilen cezaların artırılması nefret suçlarıyla mücadelenin ilk etapdaki amacını oluşturmaktadır.

1990'lı yıllarla birlikte giderek artan saldırgan milliyetçi hareketler, etnik merkezîyetçilik, ayrımcılık ile azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli kişilere karşı düşmanlık yoluyla ifade edilen hoşgörüsüzlük, nefret suçlarıyla hukuksal, sosyolojik ve siyasi mücadeleleri de elzem kılmaktadır. Avrupa Konseyi İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) da, 2002 yılında yayımladığı 7 No.lu Genel Politika Tavsiyesi ile Avrupa Konseyi üyesi ülkeleri, ulusal mevzuatlarında ırkçılık temelinde işlenmiş suçların daha ağır cezalara çarptırılması yönünde teşvik etmektedir.³ Bu maksatla özellikle de Avrupa sınırları içinde bu suçların izlenmesi, ülkelerin yasal mevzuatlarının geliştirilmesi ve nefret suçlarını engellemeye yönelik faaliyetlerin yürütülmesi görevi 2006 yılından bu yana Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı (AGİT) tarafından yerine getirilmektedir (OSCE/ODIHR, 2009:2)

AGİT, nefret suçlarını önlemek için hazırladığı kılavuzda nefret suçlarını aynı zamanda "Önyargı suçları" olarak da tanımlamaktadır. Nitekim nefret suçlarını diğer sıradan suçlardan ayıran en önemli unsur, önyargılardır. Çünkü nefret suçlarında suçu işleyen, hedefinin ırk, dil, etnisite, ulus ya da benzer nitelikteki grup kimliğini özellikle seçmektedir. Nefret suçlarında temel hareket noktası, kişisel düşmanlıktan ziyade kişinin ya da zarar verilen gayrişahsi mal ve eşyaların temsil ettiği grup kimliği olmaktadır (OSCE/ODIHR, 2009:16). Bunun yanı sıra Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 1997 yılında, nefret suçunu ırkçı nefret, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlüğe dayalı nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her tür ifade biçimini içeren suç olarak tanımlayarak nefret suçu yasalarının Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde hızla çıkarılmasını tavsiye etmiştir. Nitekim nefret suçu yasaları da, Avrupa'daki göçmenler, eşcinseller, siyahiler gibi dezavantajlı gruplara sembolik destek mesajı vererek, onların ülkenin hukuk sistemine ve mevzuatına güvenlerini korumak ve pekiştirmek gibi bir hedefi gözetmektedir.

Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi, üye devletlerin, ırkçı ve yabancı düşmanlığı içeren eylemlerin, şiddet içeren suçlarda ağırlaştırıcı bir faktör olarak göz önünde tutulmasını salık vermektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de, ırkçılık temelli suçların, ırkçı nitelikte olmayan olaylarla aynı muameleye tabi tutulmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunların yanı sıra, 2007'de AB İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele Çerçeve Kararı kabul edilerek ırkçı ve yabancı düşmanlığının cezaları ağırlaştırıcı bir faktör olarak göz önünde bulundurulması sağlanmaya çalışılmıştır (Monar, 2000). AB kurumlarının etkili çalışabilmesi adına üye ülkelerden veri sağlayan bu merkez, Avrupa İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Bilgi Ağı adındaki bir kuruluş aracılığıyla mevcut sorunla ilgili güvenilir ve nesnel bilgilerin toplanmasına odaklanmaktadır. Bu sayede Birlik, bilgi toplamakla kalmayıp aynı zamanda etkili politikaların üretilmesi konusunda ve yasal çerçevede adım atılmasını gerektiren konularda bir nevi fizibilite çalışması da yapma imkanı bulmaktadır. AB ayrıca İrkçılığa Karşı Avrupa Ağı gibi sivil toplum kuruluşlarının araştırmalarından da yararlanarak, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı konusunu çok-temelli bir yaklaşım ile ele almaya çalışmaktadır.⁴

Nefret söylemi ve beraberinde olumsuz önyargı temelinde öznel bir duygu ve tutum barındırdığından dolayı objektif bir tanıma ulaşılması nispeten zordur. Bu sebeple nefret suçlarıyla ilgili düzenlemelerin ilk aşaması, her daim nefret suçlarının tanımı üzerine tartışmalarla başlamaktadır. Keza genel tanımlara bakıldığında ırk, etnik köken, milliyet, din, dil, renk, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, fiziksel engel gibi durumlara ilişkin önyargılar sonucu kişilere veya malvarlığına karşı işlenen suçların nefret suçu kapsamına girdiği görülmektedir. Diğer taraftan hukuk devletlerinde suçun tanımı olmadan cezası olamayacağı için nefret suçunu oluşturan eylemlerin mutlaka kanunda düzenlenmiş olması ve bu suçun olumsuz önyargılar ile işlenmesi gerekmektedir (Karan, 2016:6).

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.coe.int/t/democracy/migration/bodies/ecri_en.asp.

⁴ Bkz. Framework Decision on Racism and Xenophobia, Luxembourg, 19 April 2007, 8665/07 (Presse 84), İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (ile Ek Protokol ve Protokol no. 4, 6, 7, 12 ve 13), International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 21 December 1965, Joint Action/96/443/JHA of 15 July 1996 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, concerning action to combat racism and xenophobia (OJ L 185, 24.07.1996).

Önyargı temelli işlenen suçlar bütünü olarak özetlenebilecek olan nefret suçları korku, önyargı ve bunun beraberinde getirdiği nefret söylemi sonunda gerçekleşen fiiller olup bir sonuçtan ziyade aslında bir sürece işaret etmektedir. Nefret suçlarına ilişkin en kapsamlı tanım ise ABD Federal Araştırma Bürosu (FBI) tarafından yapılan tanımdır. Buna göre nefret suçu, bir kişiye ya da mala/mülkiyete karşı işlenen ve tamamen ya da kısmen o kişinin ya da mülkiyetin dâhil ya da ait olduğu ırksal, dinsel, etnik/ulusal köken veya cinsiyet grubuna karşı olmaktan kaynaklanan suçtur (bkz. <https://www.fbi.gov/investigate/civil-rights/hate-crimes#Definition>).

Nefret suçları belli başlı şu şekillerde somutlaşabilmektedir: Nefret içerikli konuşma (failin konuşması sırasında karşısındaki grubu ya da kişiyi, ırk, cinsiyet, yaş, ulus, din, cinsel tercihi ya da buna benzer konularda aşağılayarak, tehditli tarzda konuşarak bu konuda fikrini değiştirmesi için zorlaması); manevi taciz (doğrudan ve dolaylı, gizli veya açık sözlü olarak mağduru dışlama), tehdit edici davranışlar (toplumsal gözdağı verme, grupların bir araya gelerek kişileri korkutma, asılsız şikâyetlerde bulunma), ad veya lakap takmak (sözlü hakaret ve küçültücü sözler sarf etmek, incitici şakalar), iletişim araçlarıyla saldırı (postayla veya e-postayla, telefonla, mesajla rahatsız etme), duvar yazısı (hakaret içerikli yayın basmak, poster veya bildiri dağıtma), mağdura fiziksel saldırı (taciz, tecavüz, sarkıntılık, dayak, aile içi şiddet, linç, öldürme, vs.) veya mağdurun malvarlığına saldırı (soygun, hırsızlık, gasp, kundakçılık veya herhangi bir şekilde mala hasar verme gibi eylemler) (OSCE/ODIHR, 2009:3-12).

Nefret suçlarının kapsamının farklı ülke gerçekleri dikkate alınarak tartışılması, ancak ortak deneyimlere dayalı evrensel standartların geliştirilmesinin mümkün olduğunca gözetilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda ele alındığında bazı ülkelerde yasal düzenlemelerin yapılmış olduğu bazıları ise henüz yeterli bir düzenlemenin yapılmadığı görülmektedir. Özellikle yasal düzenlemelerdeki bu eksiklerden dolayı cezasızlık konusunun suçun yaygınlaşması ve tekrarlanmasının en önemli nedenini oluşturduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de nefret suçunun tanımı ve konuyla ilgili yasal düzenlemeleri ilişkin durum ise pek çok Avrupa ülkesiyle benzerlik taşımaktadır. Türkiye’de doğrudan nefret suçuna yönelik bir yasa bulunmamasıyla birlikte nefret suçunun varlığı diğer suçları ağırlaştırıcı bir etken olarak yer almaktadır. Bununla birlikte 2 Mart 2014 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) nefret suçlarının cezalandırılmasına ilişkin olarak Türk Ceza Kanunu’nda (TCK) değişiklik öngören bir kanun tasarısını kabul etmiştir. Söz konusu değişikliğe göre; Siyasi Partiler Kanunu, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun, Özel Öğretim Kurumları Kanunu yanında TCK’nın iki maddesinde değişiklik yapılmıştır.⁵

Öncelikle TCK 115. maddede “İbadet özgürlüğü” kavramının sadece toplu olarak değil bireysel olarak da kullanılabilmesi, yaşam tarzına ilişkin müdahalelerin suç sayılacağı ve bu suçlara bir ila üç yıl arasında hapis cezası verilebileceği öngörülmektedir. Diğer taraftan TCK 122. maddede ise “Taşınır veya taşınmaz malın devrinin, bir hizmetten yararlanmayı, bir işe alınmayı, olağan ekonomik bir etkinlikte bulunmayı”, dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle engelleyen kimselere de altı aydan bir yıla kadar hapis cezası öngörülmekteyken bu ceza bir ila üç yıl arasına çıkarılmıştır. Bu maddedeki en önemli değişiklik hapis cezasının artırılmasına ek olarak “Ayrımcılık yaparak” yerine “Nefret nedeniyle” teriminin kullanılmasıdır. Öte yandan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 10. maddesi, herkesin din, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep ve benzeri gerekçelerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğunu vurgularken, TCK’nın diğer 77, 125 ve 216. maddeleri de genel olarak “Ayrımcılığı engellemeye” dönük cezai yaptırımları öngörmektedir.⁶

5 Bkz. <http://www.kgm.adalet.gov.tr/DUYURULAR/6545%20say%C4%B1%C4%B1%20Kan.pdf>

⁶ Madde 77: (1) Şu fiillerin, siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenmesi, insanlığa karşı suç oluşturur: a) Kasten öldürme, b) Kasten yaralama, c) İşkence, eziyet veya köleleştirme, d) Kişi hürriyetinden yoksun kılma, e) Bilimsel deneylere tabi kılma, f) Cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı, g) Zorla hamile bırakma, h) Zorla fuhsa sevk etme.(2) Birinci fıkranın (a) bendindeki fiilin işlenmesi halinde, fail hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına; diğer bentlerde tanımlanan fiillerin işlenmesi halinde ise, sekiz yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükümlenir. Madde 125: “... b) Dini, siyasal, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı, c) Kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle, işlenmesi halinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz.”

3. MÜLTECİ VE GÖÇMENLERE YÖNELİK NEFRET SUÇLARI

Nefret suçlarının toplumsal bir güvenlik problemi ve insan hakları ihlali olduğuna dair çalışmaların dahi yeni sayıldığı günümüzde özellikle mülteci ve göçmenlere yönelik nefret suçları çalışmaları bir alt başlık çok daha yenidir. Batı Avrupa coğrafyasında İslamofobi ve ırkçılık karşıtlığıyla mücadele ekseninde seyreden ve ayrımcılıkla mücadele başlığı altında sınırlandırılan çalışmalarda nefret suçları kavramı yer almaktadır. Ancak söz konusu çalışmaların mülteci ve göçmenlere yönelik nefret suçlarıyla mücadele eksenine dönmesi, son dönemde İngiltere ve ABD’de siyasette yükselen göçmen karşıtı nefret söylemleriyle mücadele çalışmalarıyla mümkün olmuştur. Zira yüzyıllardır dış göçle yüz yüze kalan gelişmiş ülkeler, çok kültürlü toplum yapısı dâhilinde farklı kültürleri kendine entegre etme ya da beraber yaşama becerisine yönelik deneyim elde etmiş olsa da kitlesel göç olgusu karşısında çözüm mekanizmalarını çalıştıramaz hale gelmiştir (Hughes, 2002).

Gerek iç göç, gerekse dış göç olsun göç meselesinin yol açtığı problemlerden birisi de toplumdaki suç oranlarını artırmasıdır. Eski ve yeni, yerli ve yabancı pek çok sosyolojik ve kriminolojik araştırmalar suçun nedenlerini sayarken göçü mutlaka vurgulamaktadır (Sellin, 1979; Altschiller, 2005; Gökulu, 2010; Ünal, 2014). Özellikle dış göçle birlikte bir topluma ilk kez giren göçmen ya da mülteciler iki şekilde suç olgusunu etkilemektedir: Sosyal kurallar dünyası değişen göçmenlerin ya da mültecilerin dâhil olduğu suçlar veya göç ederek yerleştikleri yerin sosyal kurallar dünyasına etki eden göçmen ya da mültecilerin etkisiyle yerleşik toplumun işlediği suçlar. Gerek kendileri gerekse yerleştikleri sosyal ortamda göçmenler pek çok dinamikte birlikte çeşitli suçların faili ya da mağduru olabilmektedir. Zira dış göç hareketleri ile bir ülkeye gelen göçmen, mülteci veya sığınmacılar buldukları kentlerde sosyal dışlanma, ayrımcılık, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, ötekileştirme, kayıt dışı çalışma, yoksulluk gibi sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Toplumda yerel halkın gelen göçmen gruplarla ilgili algıları, hem belli çalışma alanlarındaki arz ve talebin oluşumu açısından, hem de sosyal dışlama ve ayrımcılık mekanizmalarının işleyişi açısından belirleyici olmaktadır. (Ünal, 2014: 71-72).

Nefret suçları önyargı suçlarıdır. Önyargı, genel olarak, peşin hükümlere dayanan olumsuz fikirler veya belirli bir gruba yönelik nefret olarak tanımlanabilir. Failin, hedefindeki kişinin sırf şahsına yönelik nefret beslemesi, önyargılarla hareket etmesi, nefret suçu olması için tek başına yeterli değildir. İşlenen suçun doğrudan, somut bir şekilde önyargılı bir motivasyonla işlenmiş olması esastır. Nefret suçları, saldırganın hedefine yönelik önyargılarının yanı sıra, aynı zamanda söz konusu suçun neden olduğu etkiyle de önem kazanmaktadır. Saldırgan, hedefini o kişinin ait olduğu grup nedeniyle seçmektedir. Dolayısıyla burada asıl olan hedefteki kişi değil, onun belirli ortak karakteristikleri paylaştığı gruptur. Yani, saldırgan açısından böyle bir suçun işlenmesi için aynı nedenle herhangi bir başkası da seçilebilirdi. Bir başka deyişle, saldırgan açısından mağdurun kim olduğu değil, ne olduğu, neyin parçası olduğu önemlidir. Bu çerçevede göçmenlere yönelik nefret suçlarında hedefte olan göçmenin kendisi değil onun grup kimliğidir. Örneğin Türkiye’de Suriyeli bir göçmene yönelik işlenen nefret suçu taşıdığı mesaj açısından o kişiye yönelik asayiş suçu değil Türkiye’de yaşayan tüm Suriyeli göçmenlere yönelik bir suç özelliğini de taşımaktadır. Diğer taraftan şiddetin hedefinde olan mağdur gruplar da misilleme yapmaya çalışabilmekte, dolayısıyla, nefret suçları, ırk, etnik köken, cinsiyet, din gibi farklılıklara bağlı olarak toplumun bölünmesine yol açabilmekte ve toplumsal çatışmayı tetiklemektedir (Lalic ve Duric, 2017; Dixon, 2010, Dittman, 2003).

Göçmenlere yönelik nefret suçları, bizzat insan hakları ihlaline de giren bir suç olma özelliği taşımaktadır. Zira İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi başta olmak üzere, uluslararası düzeyde kabul gören insan hakları sözleşmeleri, “Bütün insanların onur ve haklar bakımından eşit olduğunu” belirterek ayrımcılığı yasaklar ve eşitliği savunur. Tam da bu noktada göçmenlere yönelik işlenen nefret suçları, insan hakları sözleşmelerinin temel argümanlarından biri olan eşitlik ilkesinin ihlalini beraberinde getirir. Sonuçta, o ülkede yaşayan diğer kişilerle birlikte eşit korunma hakkından yararlanamayan göçmenler giderek artan oranda çalışma hakkı, eğitim hakkı, sağlık hakkı, barınma hakkı gibi haklarından mahrum kalırlar. Aynı zamanda göçmenlere yönelik nefret suçları yaşama

Madde 216. - (1) Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (3) Halkın bir kesiminin benimsediği dinî değerleri alenen aşağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması hâlinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

haklarını hiçe sayan, uluslararası insan hakları sözleşmeleri tarafından garanti altına alınan, kişinin yaşama hakkına da yönelik bir saldırı olduğu için devletlerin göçmenlere yönelik nefret suçlarının önlenmesi için üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmemesi, insan haklarını korumak için verdiği sözleri ve yükümlülükleri yerine getirmediği anlamına gelmektedir.

Göçmenlere yönelik nefret suçları, aynı zamanda ayrımcılığı da içermektedir. Bir diğer deyişle nefret suçları hem kaynağını ayrımcılıktan almakta hem de aynı zamanda toplumdaki ayrımcılığı sosyolojik yönden derinleştirmektedir. Ayrımcılık kavramı ırkı, etnik kökeni ya da cinsiyetinden dolayı bir kişinin aleyhine muamele yapmak gibi yasaklanmış bazı etkenlere atıfta bulunmaktadır. Ayrımcılık karşıtı yasalar tüm demokratik ülkelerde mevcuttur ve genellikle çalışma hayatı veya mal ve hizmetlerin kullanımıyla ilgili düzenlemeleri içerir. Dolayısıyla göçmenlere yönelik ayrımcılık da neredeyse tüm demokratik ülkelerde yasaklanmıştır. Örneğin Türkiye’de Suriyeli bir işçi diğer Türk işçilerle aynı işi yapmasına rağmen düşük ücretle çalıştırılıyorsa bu ayrımcılık kapsamındaki bir suçtur ve çoğu ayrımcılık suçu gibi Medeni Kanun meselesidir. Ancak göçmenlere yönelik nefret suçları yasalardaki ayrımcılık suçlarından farklıdır. Sonuç olarak göçmenlere yönelik nefret suçlarının ayrımcılıktan beslendiğini ancak ayrımcılıktan daha derin psiko-sosyal, kriminolojik ve hukuksal zeminde daha derin bir suçu içerdiğini öne sürmek mümkündür.

4. TÜRKİYE’DE KENTSEL ALANLARA YERLEŞEN SURİYELİLER VE NEFRET SUÇLARI

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş neticesinde yüzyılımızın en büyük göçmen akışı yaşanmış ve Türkiye’ye beş yıldır giderek artan ortanda Suriye vatandaşı legal ya da illegal yollardan göç etmiştir. İçinde bulunduğumuz 2016 yılı itibarıyla 4,5 milyondan fazla Suriyelinin yasal ya da yasadışı yollardan Mısır, Lübnan, Irak, Ürdün ve Türkiye’de yaşadığı bilinmektedir (UNHCR, 2016). Söz konusu iç savaş boyunca 7,6 milyon insanın ülkenin iç ve dışına yönelik gerçekleştirdiği göç göz önüne alındığında söz konusu durumun dünya tarihinde en çok nüfus yer değişimi yaşayan ülke olduğu gözlenmektedir (a.g.e.). Türkiye, uyguladığı “Açık Kapı Politikası” çerçevesinde giriş yapan hiçbir Suriyeliyi geri göndermemiş, onlara “Geçici Koruma Statüsü” vermiştir. Böylelikle Türkiye, son beş yıl içerisinde 2,5 milyondan fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmakta böylece dünyada bir ülkenin barındırdığı en büyük mülteci nüfusuna sahip ülke konumundadır (bkz. UNHCR, 2016 ve UNHCR, 2014 verileri).

Suriye’den göç ederek Türkiye’ye giriş yapan Suriyeli vatandaşların 269.672’si Başbakanlık Afet ve Acil Durum İşleri Başkanlığı (AFAD) tarafından 10 ilde kurulan ve yönetilen toplam 26 barınma merkezinde yaşamaktadır (AFAD, 2016). Bu barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin barınma, yiyecek, güvenlik, iletişim başta olmak üzere tüm sosyal ve ekonomik ihtiyaçları, AFAD koordinasyonunda; İçişleri, Dışişleri, Sağlık, Milli Eğitim, Gıda Tarım ve Hayvancılık, Ulaştırma ve Maliye Bakanlıkları, Genelkurmay Başkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Gümrük Müsteşarlığı ve Kızılay’ın ortak çalışmalarıyla yürütülmektedir (AFAD, 2016). Yaklaşık 2,2 milyon Suriyeli ise barınma merkezleri dışında ülkenin hemen hemen her ilinde dağınık olarak yerleşmiş bilinmektedir. Her ne kadar barınma merkezi dışı yaşayan Suriyeli mültecilerin çoğu Şanlıurfa, Hatay, Kilis, Gaziantep, Kahramanmaraş gibi ülkemizin güneydoğusunda yoğun olarak yerleştiği gözlenmektedir ⁷.

1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi’ne (1951 Sözleşmesi) göre mülteci “İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs”lar olarak tanımlanmaktadır (BMMYK, 1998:68). 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni coğrafi çekince ile imzalayan Türkiye’de sığınma ve mülteci sorunu hala devam etmektedir. Cenevre Anlaşması’na göre Türkiye, sadece Avrupa kaynaklı başvuruları, mülteci statüsünde kabul etmekte diğer tüm başvuruları üçüncü bir ülkeye geçiş şartıyla misafir etmektedir. Avrupa dışından gelen mülteciler yalnızca “Geçici sığınmacı statüsü” alabilmektedir. Suriye, Afganistan, Somali, İran gibi pek çok ülkeden gelen sığınmacıların statülerindeki belirsizlik sorunların çözümünün ertelenmesine yol açmaktadır. 11 Nisan 2014 tarihi itibarıyla tüm hükümleriyle birlikte Türkiye’de yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası

⁷ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Şubat 2016 verilerine göre Suriye vatandaşlarının yerleşim için en çok tercih ettiği iller ve göçmen nüfusu sıralaması şöyledir: 1- Şanlıurfa: 401.068 kişi, 2- İstanbul: 394.556 kişi, 3- Hatay: 386.077 kişi, 4- Gaziantep: 325.140 kişi, 5- Adana: 150.108 kişi, 6- Mersin: 138.632 kişi, 7- Kilis: 129.211 kişi, 8- Mardin: 97.759 kişi, 9- Bursa: 96.825 kişi, 10- İzmir: 90.607 kişi, 11- Kahramanmaraş: 84.100 kişi, 12- Konya: 67.957, 13- Ankara: 59.267, 14- Kayseri: 49.021 kişi

Koruma Kanunu'nun 91inci maddesi, geçici korumayı düzenlemektedir. Buna göre, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara sağlanabilecek geçici korumayla ilgili tüm iş ve işlemlere ilişkin usul ve esasların Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmesi hükme bağlanmıştır. Bu kapsamda 2014 yılında hazırlanan 29153 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği ile, 28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyetinden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınmıştır. Dolayısıyla Türkiye'deki Suriyeli göçmenler için resmi olarak göçmen, mülteci, sığınmacı gibi sıfatlar yerine "Geçici koruma" statüsünden bahsedilmektedir. Geçici koruma altındaki kişiler, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade etmektedir ve 6458 sayılı kanun kapsamında yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliğine göre; Suriye'den Türkiye'ye gelen yaklaşık 2 milyon kayıtlı kişinin statüsü "Geçici Koruma"dır ve bireysel prosedür olan şartlı mülteci statüsü için başvuru yapamazlar⁸.

Her ne kadar hukuki bir terim olmasa da netice itibarıyla ülkemizde yaşayan geçici koruma altındaki Suriye vatandaşları kitlesel bir göç dalgasıyla ülkemize gelmiş ve gelmeye devam etmekte ve dolayısıyla kitlesel göçün neden ve sonuçlarını kapsayan pek çok sorunu da beraberinde taşımaktadır. Bunlardan birisini de göçmenlere yönelik nefret suçları oluşturmaktadır.

Barem Research, Türkiye ve dünyada uluslararası göç hareketlerinin hızlandığı dönemde ülkemizdeki ve dünyadaki kamuoyunun yabancı göçmenlere bakışını karşılaştırmalı olarak ele alan Göçmenliğe Destek Endeksi başlıklı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma Suriye'den Türkiye'ye yönelik kitlesel göçün başlamasından yaklaşık bir yıl sonra 2012 yılında yapılmıştır. Bu çalışmaya göre Türk halkının % 61'i ülkesine yabancı göçmen gelmesine sıcak bakmamaktadır (BAREM, 2012: 1-2). Söz konusu oranın dünya ortalaması ise %38 olarak ölçülmüştür (a.g.e.). Dünya nüfusunun %34'ü göçmenliği "İyi bir şey" olarak tanımlarken; bu oran Türkiye'de %15'te kalmaktadır. Bu veriler ışığında düşünüldüğünde aslında Türkiye'de yabancı olarak nitelendirilen gruplarla yerel halk arasındaki ilişkinin ya da yerellerin yabancıyı algılama biçiminin sorunlu olabileceği ihtimali kuvvet kazanmaktadır (Ünal, 2014: 73).

Suriyeli göçmenlerin Türkiye'nin iç politikasında popüler söyleme alet edilmesi, hükümet ve muhalefet partileri arasında Suriyeli göçmenler üzerinden yapılan tartışmaların ülkemizde geçici koruma altında bulunan Suriyelilere yönelik olumsuz önyargıları beslediğini söylemek mümkündür. Özellikle hükümet muhaliflerinin basında sık sık Suriyeli göçmenlerin vatandaş yapıldığı, onlara yüksek maaşlar ödendiği, eğitim ve sağlıkta ayrıcalıklı hizmetler sunulduğu ve hükümet için "Oy deposu" olduğu yönündeki söylemleri, hatta ve hatta Suriyeli göçmenlerin basında ve kamuoyunda "Potansiyel terörist" "Dilenci" "Kaçak göçmen" gibi suçla ilgisi sıfatlandırılmaları son derece tehlikeli söylemler olup Suriyeli göçmenlere yönelik nefret suçlarının tetikleyicisi haline gelebilmektedir.

Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyelilere yönelik işlenen nefret suçlarının başlangıcının ilk kitlesel göç dalgasından yaklaşık iki yıl sonrasına tekabül ettiği gözlenmektedir. Ancak Türkiye'de nefret suçlarının izlenmesine dair resmi bir mekanizma olmaması konunun tam olarak irdelenmesine de engel teşkil etmektedir. Zira 2006 yılında tüm Avrupa ülkelerinde nefret suçlarını izleme ve değerlendirme görevi üstlenen AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi, konuyla ilgili olarak Türkiye'deki resmi makamlardan (Adalet ve İçişleri Bakanlığı yetkili kurumları) veri elde edememektedir (OSCE/ODIHR, 2009). Bununla birlikte zaten Türkiye'de nefret suçlarını tanımlayan doğrudan bir kanun olmaması ancak nefret saikiyle işlenen suçlara ağırlaştırıcı ceza düzenlemesi de 2014 yılında gerçekleşmiştir. Bu bağlamda 2014 yılından günümüze Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Suç Analiz Şube Müdürlüğü kayıtlarında Suriyeli göçmenlere yönelik nefret suçu

⁸ Gündelik yaşam dahilinde Türkiye'ye Suriye'den göç ederek gelen geçici koruma altındaki kişilere geliş nedenlerine bakılarak mülteci ya da göçmen denebilmekle birlikte "kaçak, kaçak göçmen, yasadışı göçmen, kaçak mülteci, yasadışı mülteci" gibi kişileri ya da grubu kriminalize eden sıfatların kullanılmaması önemlidir.

kapsamında bir kayda rastlanmamıştır (13 Ekim 2016 tarihli görüşme). Ancak AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi'nin Avrupa ülkelerindeki nefret suçlarına ilişkin veri toplamaya başladığı 2009 yılından bu yana Türkiye'deki nefret suçları hakkında İnsan Hakları Araştırma Derneği, İnsan Hakları Gündemi Derneği, Ankara Barosu, Kaos GL Derneği ve Açık Toplum Vakfı gibi sivil toplum kuruluşları tarafından yıllık raporlar bazında Türkiye'deki nefret suçları hakkında çalışmalar yapılarak AGİT'e sunulmaktadır (a.g.e.)

Türkiye'deki göçmenlere yönelik nefret suçları da özellikle İnsan Hakları Araştırma Derneği ve Kaos GL Derneği 2013 ve 2014 yılı raporlarında ayrı bir başlık altında yer almaktadır, ancak olaylar polisiye kayıtlarda asayiş suçu olarak ele alınmıştır. Genel olarak Suriyeli göçmenlere ev verilmemesi, dilenci olarak ayıplanması ve hakaret edilmesi, Suriyelilere ait işyerlerinin taşlanması, araç ya da eşyalarına zarar verilmesi gibi olaylar bazen mağdurların şikâyet etmemesi, şikâyetler geldiğinde ise polis kayıtlarına adi suçlar kapsamında girmesi gibi nedenlerle ayrımcılık ya da nefret suçları kapsamında ele alınmamıştır. Çalışmamızın bu bölümünde Suriyeli göçmenlere yönelik işlenen nefret suçlarının ulusal basına yansıyan biçimiyle aktarılmasına yer verilecektir. Zira ülkemizde göçmenlere yönelik nefret suçu kavramının kullanılmasına 2013 yılında başladığı gözlenmektedir.

İlk olarak 2013 yılında Türkiye'ye yerleştirilen Suriyeli göçmenler üzerinden iç politikada yaşanan tartışmalar ve Türkiye'ye gelen Suriyeli öğrencilerin sınıvsız üniversiteye yerleştirileceğine dair haberler üzerine toplumda Suriyeli göçmenler hakkında kutuplaşan bir tartışma yaşanmaya başlamış ve bu tartışma internetteki çeşitli sosyal paylaşım mecralarına kadar taşınmıştır. Bu noktada ilk kez 8 Ağustos 2013'te Ekşi Sözlük isimli web forum sitesinde "Türkiye'de Suriyeli istemiyoruz kampanyası" şeklinde bir başlık açılmış, 36 sayfalık mesajlarda Suriyeli göçmenlere yönelik son derece belirgin nefret ve ayrımcılık söylemi içeren fikirler beyan edilmiştir.⁹

Ülkemizde yaşayan Suriyeli göçmenlere yönelik işlenen ve ciddi tahdit unsuru içeren nefret suçlarından ilki 7 Mayıs 2014 tarihinde Ankara'da Hacılar Mahallesi'nde yaşanmıştır. Genel olarak Suriyelilerin çoğunlukla kaldığı bu mahallede Türk bir mahalle sakini ile Suriyeli arasında çıkan tartışma sonrasında mahalle halkı tartışmaya giren Suriyeli göçmenin evini ateşe vererek diğer Suriyelilerin kaldıkları evlerin camlarını taşıyarak kırmışlardır. Üstelik ateşe verilen evi söndürmeye gelen itfaiyenin sokağa girmesi de mahalledeki yerel halk tarafından engellenmiştir. Olaylarda polislerin de aralarında olduğu çok sayıda kişi yaralanmıştır (Mahallede Suriyeli Kavgası, 2014).

23 Mayıs 2014 tarihinde Suriyeli göçmenlerin çoğunlukla yerleştikleri illerimizden biri olan Gaziantep'te kentin alt orta sınıfının yaşadığı Ünalı Mahallesi'nde bir Suriyeli göçmenin ev sahibini öldürdüğü haberinin mahallede yayılması üzerine parktan geçen 2 Suriyeli göçmenle 20'den fazla yerel mahalleli arasında çıkan kavgada Suriyeli göçmenler hayati tehlike geçirecek şekilde yaralanmıştır. Olay gecesinde ise Ünalı Mahallesi'ndeki olay diğer çevre mahallelere de sıçramış, kentin farklı mahallelerinde ellerinde sopa, bıçak ve pala ile sokağa çıkan gruplar, 'Suriyelileri istemiyoruz' sloganları atarak yürümeye başlamıştır. Protestocuların sayısı geçtiği güzergâh üzerinde destekçi bulmaları ile artarken, grupta bulunanlar sokaklarda karşılarına çıkanlar ile ev bulamadıkları için parklarda kalan Suriyelilere saldırmış, olaylar sırasında 4'ü bıçakla 9'u ise dövülerek yaralanan 13 Suriyeli ambulanslarla kentteki çeşitli hastanelere götürülmüştür. Polisin engel olup dağıttığı gruplar ise mahallelerin farklı sokaklarında yeniden toplanarak, güvenlik güçlerinin bulunmadığı güzergâhlarda protestolarını sürdürmüş, bu sırada öfkeli kalabalıktakiler yol üzerinde park halinde olan Suriye plakalı araçların camlarını kırıp tahrip etmiştir. Gece geç saatlere kadar süren olaylarda göstericilerin ters çevirip ateşe verdiği Suriyelilere ait araçlar ise sağduyulu mahalle sakinleri tarafından söndürülmüştür. Gerginlik sırasında polisin uyarısına rağmen dağılmayan ve buldukları grubu kıskırttığı ileri sürülen 17 kişi ise gözaltına alınmıştır (Gaziantep'te Suriyeli Gerginliğinin Asıl Sebebi Başka, 2014).

10 Temmuz 2014 tarihinde Kahramanmaraş'ta "Suriyeli mülteci istemiyoruz" diyen kalabalık bir grup göçmenlerin kaldığı çadır kente yürümüş ardından şehir merkezinde bir otomobildeki Suriye kökenli bir aileyi linç etmek istemiştir. Giderek kalabalıklaşan grup, şehir merkezindeki Şazibey Camii önünde üzerinde Arapça yazıların bulunduğu işyerlerine ait tabelaları sökerek yoldan geçen başka bir Suriye plakalı araçtaki aileyi linç etmeye çalışmıştır (Maraş'ta Suriyelilere Yönelik Linç Girişimi, 2014).

⁹ Bkz. "Türkiye'de Suriyeli istemiyoruz kampanyası" <https://eksizozluk.com/turkiyede-suriyeliistemiyoruz-kampanyasi--3962155?a=today> (Erişim: 20 Ocak 2017).

3 Ağustos 2014'te ise bir grup Suriyeli mültecinin genç bir mahalleliyi dövdüğü iddiası sonrası Altındağ Önder Mahallesi'nde bir dizi olay çıkmıştır. Suriyeli grubu yaşadıkları binaya kadar kovalayan mahalleli, binayı saatlerce taşlamıştır. Zaman zaman gerginliğin arttığı sokakta Suriyelilerin kaldığı evlerin önünde polis önlem almış ancak pek çok Suriyeli göçmenin kaldığı evin camları taşlanarak kırılmıştır (Ankara'da Suriyelilerle Mahalleli Kavgası, 2014).

23 Ekim 2014'te İstanbul'a gelen Suriyeli ailelere bir saldırı gerçekleştirilmiştir. Şirinevler'de bulunan Yıldız Zöhre Camisi'nin önünde kurdukları çadırda kalan Suriyeli aileler, akşam vakti bir grubun saldırısına uğramış ve Suriyeli bir kişinin aracı yakılmıştır. 150 civarında mültecinin kaldığı çadırlara, yaşları 18'den küçük 35-40 civarında çocuk, ismi öğrenilemeyen bazı kişilerin yönlendirmesiyle saldırmış olup çadırları bıçaklarla parçalayan, bir çadırı da yakan saldırganlar, mültecilere de bıçakla saldırmıştır. "Buradan gidin Esadçılar" diyerek saldıranların, Suriyeli bir göçmenin aracını da yakmıştır. Saldırının ardından Suriyeli göçmenlerin bir kısmı olay yerinden kaçarken, kalan 30 civarında göçmene yönelik tacizler olayın ertesi günü de devam etmiş yoldan geçenler tarafından kendilerine hakaret ve küfür edildiği gözlenmiştir (Balık Baştan Kokar Değil mi?, 2014).

17 Temmuz 2016 tarihinde, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Ankara'nın Altındağ ilçesi Önder Mahallesi'nde sigara isteme yüzünden çıkan kavgada mahallede yaşayan bir gencin Suriyeliler tarafından bıçaklandığı iddia edilmiştir. Bu iddianın ardından olayla ilgisi bulunmayan Suriyeli bir genç bıçaklanmıştır. Bu olay sonrası Suriyelilerden intikam almak üzere örgütlenerek mahallenin girişinde bulunan Alemdağ Parkı'nda buluşmak için sözleşen kişilerin açık sosyal medya hesaplarında olayla ilgili yazışmalar yayınlanmıştır. Belirtilen tarihte mahalle girişinde toplanan mahalleli grup, mahalledeki Suriyelilere ait dükkânlara taş ve sopalarla saldırmış, çoğu dükkânı yağmalamış ve bazı dükkânları ise ateşe vermiştir (Suriyeli Mültecilerin Dükkânlarına Saldırı, 2016).

Burada bahsedilen birkaç olay sadece basın yoluyla ya da sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla kamuoyuna yansımış belgelere dayalı göçmenlere karşı işlenen nefret suçlarıdır. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) tarafından Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri başlıklı araştırmanın güvenlik etkileri başlığı altında da belirtildiği üzere "Sığınmacıların yaratması muhtemel en ciddi güvenlik riski yerel halk arasında var olan tepkinin bir provokasyon neticesinde şiddet içeren kitlesel tepkiye dönüşmesidir" (ORSAM, 2015:19). Söz konusu rapor Gaziantep ve Kahramanmaraş'ta yaşanan olayların diğer sınır illerinde de görülmesi ihtimali üzerinde durarak yerel halktan gelen tepkilerin en tehlikeli sonucunun ise Suriyelilerin örgütlenerek kendi adalet ve güvenliklerini sağlama ihtiyacı hissetmeleri olacağını işaret etmektedir (a.g.e.). Yerel halk ile Suriyeliler arasında yaşanan ufak çapta adli olaylar, kısa süre içerisinde kitlesel tartışmalara dönüşebilmekte ve nefret suçları kapsamına girmektedir. Kendilerine yönelik işlenen nefret suçları karşısında Suriyelilerin örgütlenmesi ise yerel halkın tepkisini artırmakta ve iki toplumun giderek kutuplaşmasına neden olabilmektedir.

5. SONUÇ

Kitlesel göçle birlikte tetiklenen, kentlerdeki göçmen ve mültecilere yönelik nefret suçları kent güvenliği meselesi etrafında ele alındığında nefret suçlarıyla mücadele hem sosyolojik hem de kriminolojik önem taşımaktadır. Zira göçmenlere yönelik nefret suçları suçun kitlesel hale gelmesi ve öngörülemeyen şiddet artışı gibi önemli riskleri de içermektedir. Nefret suçları daima iki unsuru bir arada bulundurmaktadır. Önyargı ve önyargıdan beslenen ayrımcılık ile maddi - manevi şiddet/suç unsuru. Nefret suçları genellikle bireylerin veya toplumun zihninde yer alan potansiyel şiddet olup eyleme dönüşmesi çok farklı zamanlarda, şekillerde ve genellikle belli belirsiz olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu anlamda gerek içerdiği önyargı ile birlikte toplumsal ayrımcılığa ve kitlesel eyleme dönüşme ihtimali üzerinden gerekse içerdiği suç fiili üzerinden suç oranlarına etkisi yönünden nefret suçlarıyla mücadele- özellikle de kitlesel göç durumlarında göçmenlere ve mültecilere karşı- bir anlamda geleceği belirsiz potansiyel bir güvenlik tehdidi oluşturmaktadır. Bu durumun en somut halini Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyelilere yönelik yerel halkın nefret suçları işleme potansiyeli örnek teşkil etmektedir. Türkiye'de ve dünyada ekonomik nedenlerle üretilmiş olan Suriyelileri ve /veya diğer etnik grupları hedef alabilen nefret suçları aynı zamanda göçmen grupları toplumda korku, kaygı kaynağı olarak konumlandırılarak düşman olarak işaretlemekte ve gelecekte çok daha şiddetli ya da kitlesel bir dizi girişimin potansiyelini de barındırmaktadır.

Türk Ceza Kanunu hükümleri, normal olarak çok boyutlu nefret suçları meselesinin sadece suç teşkil eden yönüne dikkat çekmekte, onu ele almakta olup nefret suçlarıyla yasal mücadelede göçmen kimliği, diğer birçok kategori gibi, korunan temeller arasında değildir. Böylesine bir korumaya dair henüz Türk mahkemelerince oluşturulmuş herhangi bir içtihat da söz konusu değildir.

Göçmen ve mültecilere yönelik nefret suçlarıyla mücadeleye kent güvenliği açısından baktığımızda üç temel argümanın altını çizmekte fayda vardır. Birincisi nefret suçlarıyla mücadele kent toplumu içinde göçmen grubun marjinalleşmesini engelleyerek toplumsal entegrasyonun sağlanmasına destek vermekte ve dolayısıyla güvenliğin sosyolojik yönü açısından önem taşımaktadır. İkinci olarak nefret suçları, mağdur gruplar üzerinde sıradan suçlardan daha büyük bir etki yaratarak mağdur grubun diğer üyelerini de olumsuz etkilediğinden dolayı nefret suçlarıyla mücadele, göçmen grupların hem suç korkusunu hem de suç işleme ihtimalini azaltmakta etkili olabilmektedir. Üçüncü olarak, nefret suçları normal cezai suçlardan daha ağır bir suç olduğu için nefret suçlarıyla etkin mücadele yerel halkın da suç işleme sürecine kriminolojik ve hukuksal bir önlem teşkil edebilmektedir.

Göçmenlere karşı nefret suçlarında fail nefret suçunu gerçekleştirirken mağdur ve mağdurun ait olduğu topluma yönelik bir mesaj yollamaktadır. Bu durum ise nefret suçlarıyla diğer suçlardan farklı bir yasal yaklaşımla mücadele edilmesi gerektiği anlamına gelir. Nefret suçları önyargının şiddet manifestosudur (OSCE/ODIHR, 2009:16). Bu nedenle nefret suçlarının soruşturulması, kovuşturulması, yargılanması gibi her aşamasında dikkat sarf etmek ve bu suçların sosyal açıdan kınanmasının kanunlara yansıtılması göçün birincil yerleşik hedefi olan kentlerin güvenliği açısından da önem taşımaktadır. Göçmenlere yönelik nefret suçlarıyla etkin mücadele zarar gören toplulukların açısından son derece elzem olup aynı zamanda ceza kanunlarına güveni sağlayarak sosyal kırılmaları onarmak açısından da gereklidir.

KAYNAKÇA

AFAD, (2016), Barınma Merkezlerinde Son Durum.<https://www.afad.gov.tr/tr/IcerikDetay1.aspx?IcerikID=848&ID=16> (Erişim: 20 Ekim 2016).

Altschiller, D. (2005), Hate Crimes, A Reference Handbook, Second Edition, California: ABC-CLIO Contemporary World Issues.

Ankara'da Suriyelilerle Mahalleli Kavgası, (2014, 4 Ağustos), Hürriyet, (Ulusal baskı), s:3.

Balık Baştan Kokar Değil mi?, (2014, 28 Ekim), Radikal, (Ulusal baskı), s: 7.

BAREM, (2012), Göçmenliğe Destek Endeksi Araştırması Basın Bülteni, [http://smtp.barem.com.tr:8080/map.nsf/0/C79B63E53D20F543C2257A7600542B10/\\$FILE/Barem_Research_Gocmenlik_Basin_Bulteni.pdf](http://smtp.barem.com.tr:8080/map.nsf/0/C79B63E53D20F543C2257A7600542B10/$FILE/Barem_Research_Gocmenlik_Basin_Bulteni.pdf), (Erişim: 20 Ekim 2016).

BMMYK (1998), Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, Ankara: Damla Matbaası.

Cohen, L. E. and Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44, 588-608.

Cronin, S.W., (2007), Bias-crime reporting: organizational responses to ambiguity, uncertainty, and infrequency in eight police departments. *American behavioral scientist*, 51 (2), ss: 213-231.

Dittman, R.J., (2003). Policing hate crime. From victim to challenger: A transgendered perspective. *Probation Journal*, 50 (3), ss: 282-288.

Dixon, L., (2010), Tackling hate by driving diversity: a new labour success story? *Probation Journal*, 57 (3), ss: 314-321.

EUMC- European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (2006), Annual Report 2006. http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/10-ar06p2_en.pdf (Erişim: 20 Ekim 2016).

Framework Decision on Racism and Xenophobia, Luxembourg, 19 April 2007, 8665/07 (Presse 84),

Gaziantep'te Suriyeli Gerginliğinin Asıl Sebebi Başka, (2014, 24 Mayıs), Hürriyet, (Ulusal Baskı), s. 3.

Gökulu, G. (2010). Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), ss: 209-226.

<https://www.fbi.gov/investigate/civil-rights/hate-crimes#Definition>, (Erişim: 29 Mart 2017).

Hughes, C. W. (2002), Reflections on Globalisation, Security and 9/11, Cambridge Review of International Affairs, Vol. 15, No. 3., ss: 421-433.

International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 21 December 1965,

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (ile Ek Prorokol ve Protokol no. 4, 6, 7, 12 ve 13).

Joint Action/96/443/JHA of 15 July 1996 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, concerning action to combat racism and xenophobia (OJ L 185, 24.07.1996).

Jacobs, J.B., Potter, K. (1998), Hate Crimes: Criminal Law and Identity Politics, New York: Oxford University Press.

Karan, U. (2010), Nefret Söylemi, Güncel Hukuk Dergisi, Sayı: 6, ss: 6-19.

Lalic, V. ve Duric S. (2017), Policing hate crimes in Bosnia and Herzegovina, Policing and Society, DOI: 10.1080/10439463.2017.1281275.

Mahallede Suriyeli Kavgası, (2014, 10 Mayıs), Hürriyet, (Ulusal Baskı), s:3.

Maraş'ta Suriyelilere Yönelik Linç Girişimi, (2014, 14 Temmuz), Milliyet, (Ulusal Baskı), s:3.

Monar, J., (2000), The EU's Role in the Fight Against Racism and Xenophobia: Evaluation and Prospects after Amsterdam and Tampere, Liverpool Law Review, 22, ss: 7-20.

ORSAM- Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (2015), Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, Rapor No:195, Ankara: ORSAM- TESEV.

OSCE/ODIHR (2009), Hate Crime Laws, A Practical Guide, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), http://www.osce.org/odihr/item_11_36671.html (Erişim: 20 Ekim 2016)

Sellin, T. (1979). Culture Conflict and Crime, in Joseph Jacoby (ed), Classics of Criminology. Oak Park, IL: Moore Publishing Company, Inc, 139-142.

Suriyeli Mültecilerin Dükkanlarına Saldırı, (2016, 18 Temmuz), Milliyet, (Ulusal Baskı), s:1.

Şeker, B.D. (2015), Göç ve Uyum Süreci: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme, iç. Göç ve Uyum, ed. B.D.Şeker, İ.Sirkeci, M. Yüceřahin, London: Transnational Press.

Şensever. F.L., Algan, C. (2010), Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl, 10 Örnek, İstanbul: Sosyal Deęiřim Derneği Yayınları.

UNHCR (2014) Global Facts and Figures. http://www.unhcr.org.uk/fileadmin/user_upload/pdf/July_2015/PDF_Displacement_Facts_and_Figures_2014.pdf (Erişim: 20 Ekim 2016).

UNHCR (2016), Syria Regional Response Plan <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> (Erişim, 20 Ekim 2016))

Ünal, S., (2014), Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: "Öteki" Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi, Journal of World of Turks, Vol.6, No:3: ss: 65-89.

Van Oudenhoven, J. P., Prins, K. ve Buunk, B. (1998). Attitudes of Minority and Majority Members Towards Adaptation of Immigrants. European Journal of Social Psychology, 28, ss: 995-1013.